

4. Eugeniusz Józefowski. Arteterapia w sztuce i edukacji. Praktyka oddziaływań arteterapeutycznych z zastosowaniem kreacji plastycznej. Monografia, Poznań, 2012. 170 p.

РОЛЬ МЕДІА У СТАНОВЛЕННІ СОЦІОМЕТРИЧНОГО СТАТУСУ СТАРШОКЛАСНИКА

Дорошенко І. С.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
doroshenkois@gsuite.pnpu.edu.ua*

У сучасну цифрову еру очевидним є те, що медіазасоби та контент, який індивід споживає через них, забирають значну частку уваги обивателя. Іноді це навіть досягає форми справжньої залежності від користування соцмережами, від смартфона, від комп'ютерних ігор, від онлайн-перегляду серіалів тощо. Медіа є беззаперечно значимим фактором у формуванні особистості, що доводять останні українські та закордонні дослідження (А. Москаленко, Л. Губернський, І. Зверева, Н. Миропольська, Л. Коваль, О. Белінська, В. Бурова, А. Войскунський, С. Якимов, К. Янг та інші). Великий інтерес представляє вивчення зв'язку між впливом медіа на психіку старшокласників та їхнім соціометричним статусом у класі.

Метою повідомлення є теоретичний аналіз чинників формування соціометричного статусу старшокласників і, зокрема, роль, яку в цьому грає медіа.

Т.М. Тригуб була розроблена теоретична модель впливу медіапсихологічних чинників на становлення соціометричного статусу школяра в класі. Ця модель включає в себе наступні блоки: «*взаємодія з медіа*» (потреби у виборі медіа, мотиви для взаємодії з медіа, час контакту з медіа та модальність впливу медіа на емоційну сферу); «*поведінка, спілкування*» та «*модель стосунків*» (вплив медіа на формування відповідних поведінкових патернів); «*цінності*» (розвиток себе, духовне задоволення, креативність, активні соціальні контакти, престиж, досягнення, високе матеріальне становище та збереження індивідуальності); «*емоційна сфера*» (емоції та емоційні стани, викликані медіа). Дослідницею було визначено п'ять ймовірних конфігурацій медіапсихологічних впливів. Одна із них розкриває шлях формування, власне, соціометричного статусу: «*взаємодія з медіа*» – «*емоції*» – «*цінності*» – «*соціометричний статус*». Отже, вплив медіа на формування соціометричного статусу школяра відбувається опосередковано через емоційну та ціннісну сфери [2].

І. Козленко виявила прямий кореляційний зв'язок між прагненням до прийняття та соціометричним статусом. Проте страх відторгнення не має зв'язку із соціометричним статусом [1]. Дані К.О. Хруставчук свідчать про прямий кореляційний зв'язок між соціометричним статусом і тривожністю [3]. Беручи до уваги модель Т.М. Тригуб, ми можемо припустити, що вищезгадані явища емоційної сфери, будучи викликаними медіа, можуть впливати на формування соціометричного статусу.

Дослідження нідерландських науковців Мaja Deković та

Jan M.A.M. Janssens доводить зв'язок між соціометричним статусом дитини та батьківським стилем виховання. Прямий зв'язок також був виявлений між «демократичним» стилем виховання та просоціальною поведінкою дитини, яка може виступати медіатором формування її соціометричного статусу. Автори припускають, що результати дослідження ще можуть бути пояснені рівнем соціальної компетенції, що формується в дітей під впливом батьківського виховання [6]. Крім того, що ці результати вчергове підтверджують зв'язок між емоційною сферою та соціометричним статусом, вони змушують звернути увагу й на те, як взаємодія з медіа впливає на розвиток соціальних навичок дітей.

Результати дослідження іспанських підлітків, проведеного Cándido J. Inglés, Beatriz Delgado, José M. García-Fernández, Cecilia Ruiz-Esteban та Ángela Díaz-Herrero, свідчать, що стиль соціальної інтеракції пов'язаний із соціометричним статусом. Так, просоціальні підлітки із соціальною тривожністю отримують менше позитивних виборів, ніж просоціальні підлітки без соціальної тривожності. А серед «відкинутих» частіше зустрічаються агресивні підлітки, аніж просоціальні та із соціальною тривожністю [8].

Подібні результати були отримані й американськими дослідниками Н.М. Inderbitzen, К.С. Walters та А.Л. Bukowski. Їхні дані свідчать, що «відкинуті» та «знехтувані» підлітки мають вищу соціальну тривожність, ніж учні із «середнім», «популярним» чи «суперечливим» соціометричним статусом. Крім того, «відкинуті» учні зі схильністю до підкорення мають вищу соціальну тривожність ніж агресивні «відкинуті» та «середні» учні [7].

Італійські науковці А. D'Amico та А. Gerasi у своєму дослідженні виявили пряму кореляцію між соціометричним статусом, емоційним інтелектом та мета-емоційним інтелектом (усвідомлення суб'єктом своїх емоційних здібностей та знань про функціонування емоцій у повсякденні) у підлітків. Отже, підлітки із високим емоційним інтелектом, які адекватно оцінюють свої емоційні здібності, мають більше позитивних виборів, аніж ті, що переоцінюють свої емоційні здібності. Ці результати свідчать про значимість мета-емоційного інтелекту у формуванні соціометричного статусу школяра в класі [5].

Соціометричний статус члена групи не є незмінним. На нього впливають ступінь прийняття індивідом групових норм і цінностей, спілкування та спільна діяльність [4]. Формою спільної діяльності учнів в класі, яка може згуртувати підлітків, є, наприклад, медіаторчість; а спілкування між сучасними дітьми часто відбувається через медіазасоби: комп'ютер, планшет чи телефон. Т.М. Тригуб виявила, що школярам-«аутсайдерам» легше спілкуватись з однокласниками в інтернеті, де вони почуваються впевненіше, ніж «у реалі». А підтримуючи контакти з однокласниками за допомоги інтернету, вони набувають у мережі більшої популярності. Завдяки цьому вони можуть підвищувати свій статус до «знехтуваного». Саме тому «Тренінгова програма з підвищення соціометричного статусу школяра», розроблена авторкою, включає в себе навчання підтримки зв'язку з однокласниками за допомогою медіазасобів, а також формування вміння згуртуватись за допомоги медіаторчості [2].

Разом із позитивним впливом медіа на соціометричний статус школярів Т.М. Тригуб помітила й негативний: «відчуження, послаблення емоційного зв'язку між однокласниками, зменшення участі у спільній діяльності зумовлені зростанням ролі ЗМІ у житті дітей» [2, С. 159].

Таким чином, ми можемо стверджувати, що взаємодія з медіа впливає на соціометричний статус старшокласника опосередковано через емоційну та ціннісну сфери. Медіа може бути як засобом подолання фізичних та психологічних бар'єрів у спілкуванні, так і причиною відчуження й послаблення емоційного зв'язку між однокласниками. Також на формування соціометричного статусу можуть впливати: прагнення до прийняття, прийняття індивідом групових норм, тривожність (зокрема, соціальна), рівень соціальної компетентності, емоційний та мета-емоційний інтелект. Подальші дослідження впливу медіа на розвиток вищевказаних якостей можуть розширити наукове уявлення про роль медіа у формуванні соціометричного статусу старшокласників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Козленко І. Прагнення до афіліації як чинник формування соціометричного статусу. *Психологічні дослідження: наукові праці студентів соціально-психологічного факультету*. 2012. № 4.
2. Тригуб Т. М. Медіапсихологічні чинники становлення соціометричного статусу школяра : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Київ, 2015. 256 с.
3. Хруставчук К. О. Взаємозв'язок тривожності підлітків та соціометричного статусу в групі : кваліфікаційна робота бакалавра : 053. Запоріжжя, 2023. 63 с.
4. Шаталова О. Особливості соціометричного статусу курсантів НУЦЗУ – представників професійних династій. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2010. № 8. С. 239–247.
5. D'Amico A., Geraci A. The Role of Emotional and Meta-Emotional Intelligence in Pre-adolescents' Well-Being and Sociometric Status. *Frontiers in Psychology*. 2021. Vol. 12.
6. Deković M., Janssens J. M. Parents' child-rearing style and child's sociometric status. *Developmental Psychology*. 1992. Vol. 28, no. 5. P. 925–932.
7. Inderbitzen H. M., Walters K. S., Bukowski A. L. The role of social anxiety in adolescent peer relations: Differences among sociometric status groups and rejected subgroups. *Journal of Clinical Child Psychology*. 1997. Vol. 26, no. 4. P. 338–348.
8. Sociometric Types and Social Interaction Styles in a Sample of Spanish Adolescents / C. J. Inglés et al. *The Spanish journal of psychology*. 2010. Vol. 13, no. 2. P. 730–740.